

ใบความรู้ที่ ๒ เรื่อง พุทธประวัติ
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง พระพุทธศาสนา
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ เรื่อง พุทธประวัติ
รายวิชา สังคมศึกษา รหัสวิชา ส๒๑๑๐๑ ภาคเรียนที่ ๑ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

ก่อนที่เจ้าชายสิทธัตถะจะประสูติ พระนางสิริมหามายา ได้ทรงพระสุบินเห็นพญาช้างเผือกเข้าสู่พระครรภ์ วิเคราะห์ได้ว่าเป็นนิมิตหมายแห่งการเสด็จอุบัติขึ้นของมหาบุรุษผู้มีบุญและมีปัญญา ซึ่งจะเป็นที่พึ่งของชาวโลก

เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะประสูติพระองค์ ได้เสด็จดำเนิน ๗ ก้าววิเคราะห์ได้ว่าเป็นนิมิตหมายให้รู้ว่าพระองค์ จะได้โพชนงค์ ๗ คือองค์ธรรมเป็นเครื่องตรัสรู้ ๗ ประการได้แก่ สติ อัมมวชิระ วิริยะ ปิติ ปัสสัทธิ สมาธิ อุเบกขา นอกจากนี้ยังหมายถึง ๗ แคว้นที่พระองค์ได้เสด็จไปประกาศธรรม ได้แก่ แคว้นกาสีกับแคว้นโกศล แคว้นมคธกับแคว้นอังคะ แคว้นสักระ แคว้นวัชชี แคว้นมัลละ แคว้นวังสะ และแคว้นกุรุ

หลังจากเสด็จพระดำเนินไป ๗ ก้าวแล้วได้ทรงเป็น อาสภิวาจา ประกาศว่า พระองค์ คือ “ผู้เลิศในโลก ผู้ยิ่งใหญ่ในโลก ผู้ประเสริฐที่สุดในโลก” วิเคราะห์ได้ว่า พระองค์ เป็นมหาบุรุษเอกของโลก

เทวทูต ๔ มีประเด็นสำคัญที่ควรวิเคราะห์ดังนี้ตามประวัติกล่าวนับแต่พราหมณ์ทั้ง ๘ ได้พยากรณ์ว่าถ้าเจ้าชายสิทธัตถะอยู่ครองเรือนจะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ หากออกผนวชก็ได้ตรัสรู้เป็น พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระเจ้าสุทโธทนะมีพระประสงค์จะให้เจ้าชายสิทธัตถะเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ จึงพยายามทะนุถนอมเจ้าชายอย่างดี ให้ประทับอยู่ในปราสาท ๓ ฤดู กีดกันมิให้เจ้าชายพบเห็นสิ่งที่ไม่น่าเพลิดเพลินเจริญใจ จนกระทั่งวันหนึ่ง เจ้าชายสิทธัตถะได้เสด็จประพาสอุทยานกับนายฉันทะ เทวดาได้เนรมิตตนเป็น คนแก่ คนเจ็บ คนตาย แสดง ณ เบื้องพระพักตร์ตามลำดับ เป็นเหตุให้พระองค์เกิดความสังเวช และเมื่อทอดพระเนตรเห็นสมณะก็มีพระทัยน้อมไปในการบรรพชา ดังนั้น เทวทูต ๔ คือ ผู้ที่เทวดาเนรมิตเพื่อเป็นแรงบันดาลใจให้เจ้าชายสิทธัตถะ ทรงครุ่นคิดถึงการออกผนวช ทั้งนี้ เพราะเกรงว่าเจ้าชายสิทธัตถะจะติดอยู่ในกามสุข จากการที่ทอดพระเนตรเห็น เทวทูต ๔ ผนวกกับได้ทราบข่าวการประสูติของพระโอรส ทำให้คิดเชื่อมโยงได้ว่า ความแก่ ความเจ็บ และความตาย ล้วนเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเกิด จึงทำให้ตัดสินใจออกบวชทันที

การแสวงหาความรู้ มีประเด็นสำคัญที่วิเคราะห์ดังนี้ หลังจากเจ้าชายสิทธัตถะผนวชแล้วทรงแสวงหาความรู้ซึ่งในที่นี้หมายถึงโมกขธรรม คือธรรมที่ทำให้หลุดพ้นจากทุกข์ โดยการเดินทางไปพบปะสนทนากับนักบวชและคณาจารย์ต่าง ๆ แต่ก็ไม่สังเกตเห็นทางที่จะปฏิบัติให้ถึงความหลุดพ้นได้ หลังจากนั้นพระองค์ได้เดินทางไปยังสำนักของอาหารดาบส กาลามโคตร ฝึกจิตจนได้บรรลุฌาน ๗ แล้วก็ทรงเห็นว่ายังไม่ใช่ทางพ้นทุกข์ จึงไปศึกษากับอุททกดาบส รัมมบุตร จนได้บรรลุฌาน ๘ แต่ก็ทรงเห็นว่ายังไม่ใช่ทางพ้นทุกข์ที่ทำให้พ้นไปจากการเกิดแก่เจ็บตาย ได้จึงตัดสินใจละทิ้งลาไปแสวงหา ความรู้และความจริงที่จะทำให้พ้นทุกข์ต่อไป

การบำเพ็ญทุกรกิริยา คือ การทรมานตนเองให้ลำบาก พระองค์ทรงดำริว่า บางทีการทรมานตนเองให้ลำบากจะเป็นทางแห่งการพ้นทุกข์ จึงตัดสินใจบำเพ็ญทุกรกิริยา ในการบำเพ็ญทุกรกิริยานั้น พระองค์ทรงปฏิบัติทรมาน พระองค์ด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น ลดการเสวยพระกระยาหารลงตามลำดับจนกระทั่งเรียนเมล็ดในของถั่วพู ๑ เม็ดใน ๑ มื้อเท่านั้น ทรงกลั้นหายใจโดยใช้พระชิวหาทดแทนปากจนหูอื้อตาฝาดเกิดอาการวิงเวียนพระ

เศียร การบำเพ็ญทุกอย่างเหล่านี้ทำให้พระวรกายของพระองค์ ลำบาก สกปรก ชุ่มฉอม และอ่อนล้า ในที่สุดก็ทรงดำริว่าในบรรดาคนที่ทำทุกกริยา เราทำยิ่งกว่าใครถึงขนาดนี้ก็ยังไม่บรรลุทางแห่งความพ้นทุกข์ จึงเลิกบำเพ็ญทุกกริยาหันมาเสวยพระกระยาหารตามปกติบำรุงพระวรกายให้แข็งแรง เพื่อเตรียม การฝึกจิตต่อไป

เมื่อพระองค์ทรงระลึกได้ว่าเมื่อคราวที่มีพระชนมายุ ๗ ชั้นชำนัน ทรงเจริญอานาปานสติ คือ การกำหนดลมหายใจเข้าออกจนได้บรรลุปฐมฌาน หากทรงใช้วิธีดังกล่าว เชื่อว่าจะทำให้พระองค์บรรลุทางแห่งความหลุดพ้นได้ดังนั้นเมื่อพระวรกายแข็งแรงแล้วจึงทรงบำเพ็ญเพียรทางจิตจนได้บรรลุฌานอภิญญา และตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณในที่สุด